

snage HVO-a u Bugojnu 18. srpnja 1993. te zauzimale dio po dio grada. U strahu od nadolazećih postrojbi Armije BiH, iz Bugojna se iselilo između 15 i 16 tisuća Hrvata. Manji broj Hrvata, oko 550 osoba, ostao je u Bugojnu. Od Hrvata koji su ostali mnogi su bježali u panici te su ih zarobili pripadnici Vojske Republike Srpske i smjestili u svoje logore. Autor donosi i poimenični popis hrvatskih logoraša, mjesta zatočenja i naziv logora, zatim stupac gdje stoji je li se radilo o mlaćenju, ranjavanju ili ubijanju. Vojska Republike Srpske ukupno je zatočila 205 Hrvata iz Bugojna.

U posljednjem, jedanaestom poglavlju, pod naslovom "Stražari i odgovorne osobe u logorima" (str. 511 – 515), autor donosi poimenični popis stražara i odgovornih osoba u logorima. Riječ je o Bošnjacima pripadnicima Armije BiH iz Bugojna. Ukupno ih je spomenuto 165.

Na kraju knjige nalazi se dio "Iz recenzija" (str. 517 – 518) i "Kazalo" (str. 519).

Autor je precizno i nepristrano dokumentirao zločin koji su postrojbe Armije BiH provele nad Hrvatima Bugojna, kojemu je i osobno svjedočio. Već u uvodu ističe da "nije tužitelj niti sudac", a glavni mu je motiv za pisanje knjige bio činjenično prikazati stradavanja Hrvata koje su pripadnici Armije BiH zatočili u logorima u Bugojnu. Kada je riječ o broju ljudi koji su prošli kroz logore u Bugojnu i izvan njega te osoba koje su činile nasilja nad logorašima i likvidirale ih, knjiga ne daje konačan popis ni jednih ni drugih. Utvrditi precizan broj te napraviti takvu evidenciju nemoguće je bez sustavnoga istraživanja povjesničara koji se bave tom temom. Stoga je ova knjiga Josipa Kalaice ujedno i prvi pothvat za upoznavanje šire javnosti s činjenicama o stradavanju Hrvata u Bugojnu u Domovinskom ratu u BiH.

HRVOJE MANDIĆ

Elvis Orbanić, *Rudolf Zafran i vjerski život župe Žminj (1946. – 1963.)* (Žminj: "Josip Turčinović"; Župa Žminj, 2014), 96 str.

Iz pera mladog, ali već etabliranog povjesničara doc. dr. sc. Elvise Orbanića izišla je knjižica koja ocrtava djelovanje župnika Rudolfa Zafrana i vjersko stanje žminjske župe "u naročito zgusnutim i nemilim vremenima rata i opasnoga, a u najmanju ruku neugodnog mira u ranome poraću". Iako je autor po vokaciji istraživač ranonovovjekovne, u prvom redu crkvene povijesti, znalacki, naravno, uz iscrpno slijeđenje pisanih vrela, primjenjuje metodu usmene predaje povijesti (eng. *oral history*), a njihovom kombinacijom stvara potpuniju sliku ratnih godina i poraća na Žminjštini te ovaj rad stavlja na razinu metodološke uzornosti i izvrsnosti.

Na 96 stranica autor opisuje djelovanje vlč. Rudolfa Zafrana, najprije u Sv. Mateju (Cere), gdje od 1940. obavlja dužnost kapelana te upravitelja župe Sveti Ivanac. U toj će službi ostati do 1946., kada biva imenovan župnim upraviteljem župe sv. Mihovila u Žminju. U toj će župi dužnost, ponajprije župnoga upravitelja, a potom župnika, obavljati sljedećih 17 godina, do 1963., kada se seli u Slavinu kraj Postojne. Izrazito teške posljednje godine rata proveo je u Sv. Mateju, svjedočeći kršćansku ljubav i humanističke vrijednosti, nastojeći pomoći svakom čovjeku, lišen bilo kakve ideološke isključivosti jer je "jedino važno u onim ratnim vremenima spasiti čovjeku život". U Žminju ga je dočekala "proširena neimaština, osakaćene obitelji, porušeni domovi". Župni je

stan bio spravljen sa zemljom, a župna crkva sv. Mihovila teško oštećena uslijed bombardiranja te se liturgija morala obavljati u crkvi sv. Foške. Uza sve to, vlč. Zafran je, poput mnogih drugih svećenika u poraću, doživljavao neugodnosti od strane nove vlasti, no ipak u manjoj mjeri nego neki njegovi kolege u susjednim župama. Revni je župnik u tim teškim vremenima pomagao svojim župljanima, ubrzo je započeo s obnovom župnoga stana, a 1951. započela je i obnova župne crkve. Poseban odlomak autor posvećuje župnikovoj sestri Ivanki, koja je – uz to što je bila bratova domaćica – kao vješta kuharica, na mlade Žminjke prenijela znanje o pripremanju torti i drugih slastica.

Autor posebnu pozornost daje vjerskom životu žminjske župe za Zafranova župnikovanja u poglavlju "Vjerski život". Zafran se pokazao kao izvrstan predavač koji je djeci s lakoćom prenosio katoličke vjerske istine, formirao je dječji pjevački zbor, okupljao djecu za branje ljekovitoga bilja, a iz svoje knjižnice posuđivao djeci i studentima knjige, čime je ublaživao posljedice nepostojanja mjesne knjižnice. Sjemeništarcima u Pazinu pružao je materijalnu i duhovnu skrb. Autor, nadalje, promatra sakramentalni život, donosi podatke o broju krštenih te imenima krštenika, broju prvopričesnika i krizmanika po godinama kao i slavljenju liturgije. Poseban odlomak posvećuje staroslavenskoj misi, koja je u Žminju ponovno uvedena, uz misu na latinskom jeziku, 1958. godine. U sljedećim će redcima autor prikazati podjelu sakramenata ženidbe i posljednje pomasti (*extrema unctio*) za Zafranove službe u Žminju, pogrebne običaje, djelovanje vjerskih udruženja, održavanje procesija kao specifičnoga izraza svjedočanstva vjere te druge oblike vjerskoga života i pobožnosti (večernje, marijanska pobožnost). Posljednje je poglavlje naslovljeno "Odlazak iz Žminja", za kojim slijede "Zaključak", "Prilozi", "Vrela i literatura" te "Curriculum vitae Rudolfa Zafrana".

Ova knjižica, za koju možemo sa sigurnošću utvrditi da je *libellus lepidus*, oslikava život jedne istarske župe u teškim ratnim i poratnim vremenima. Iako je pisana znanstvenim stilom, što najbolje svjedoči 335 bilježaka, autorova umješnost u naraciji čini knjigu lako čitljivom i bliskom svakom čitatelju.

MARINO MARTINČEVIĆ

Andrej Rodinis, *Aleksandar Poljanić. Tragom zaplijenjene zbirke* (Sarajevo: Arhiv Bosne i Hercegovine, 2012), 264 str.

Ime Aleksandra Poljanića (1884. – 1948.), zasigurno i najznačajnijega bosansko-hercegovačkog kolekcionara (numizmatičar, filatelist, bibliofil), dugogodišnjega direktora Zemaljske banke za Bosnu i Hercegovinu, bilo je sve donedavna gotovo posve nepoznato široj javnosti. Takvu anonimnost Poljanić je imao zahvaliti presuđenom statusu "saradnika okupatora", to jest susljednom sustavnom prešućivanju i svjesnom potiskivanju iz javnoga pamćenja. Njegovo bismo ime uzalud mogli tražiti u bosanskohercegovačkim/jugoslavenskim leksikonima i enciklopedijama, a iznimno ga se rijetko spominjalo i u historiografiji i publicistici. Štoviše, za socijalizma su zabilježeni i slučajevi da mu se ime, nakon što bi se uslijed nepažnje ili neznanja slučajno negdje pojavilo, nakon tiska precrtavalo (kao što je, primjerice, bio slučaj s časopisom *Bi-*